

ΕΛΣΙΝΚΙ ΙΙ

Ενώ η παγκοσμιοποίηση κλιμακώνει την δυναμική της συμπαρασύροντας εμπεδωμένες σχέσεις ασφάλειας και ισορροπίας σε όλα τα επίπεδα, από το οικονομικό έως το πολιτικό και το διακρατικό, ενώ όλες οι χώρες και οι διεθνείς οργανισμοί επαναπροσδιορίζουν τους στόχους τους, προσαρμόζουν τα μέσα των επιδιώξεων τους και αξιοποιούν τις νέες δυνατότητες και ευκαιρίες, η Ελλάδα πορεύεται στον 21^ο αιώνα δίχως σχέδιο, δίχως στρατηγική, χωρίς πυξίδα.

Έχω υποστηρίξει ότι ο ευρύτερος στόχος όλων των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, στον οποίο μπορούμε να συμφωνήσουμε, είναι η αύξηση της ευημερίας των πολιτών, η διεύρυνση των δυνατοτήτων για καλύτερη ζωή, η ασφάλεια απέναντι σε κινδύνους και η αυτοπεποίθηση για την επόμενη ημέρα. Η επιδίωξη αυτών των στόχων μπορεί να γίνει με μια πολύπλευρη δέσμη εσωτερικών πολιτικών εκσυγχρονισμού και προσπάθειας σύγκλισης προς τα αντίστοιχα μέσα επίπεδα ανάπτυξης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την ικανότητα της Ελλάδας να αναπτύξει πολιτικές και να επηρεάσει εξελίξεις στα πλαίσια της Ένωσης, στα Βαλκάνια και ευρύτερα στις διεθνείς της σχέσεις. Ιδιαίτερα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Εσωτερικό και εξωτερικό μέτωπο των προσπαθειών μας βρίσκονται σε άμεση αλληλεξάρτηση. Καθένα ανάλογα με τις επιδόσεις του τροφοδοτεί ή υποσκάπτει το άλλο.

Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις δεν είναι μόνο ένα πρόβλημα εθνικών διαστάσεων που κουβαλάμε από το παρελθόν και πρέπει κάποτε να βρει μια λύση. Η Ελλάδα χρειάζεται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που θα της επιτρέψει να αναβαθμίσει συνολικά σε όλα τα επίπεδα τις ικανότητές της. Όποιο και να' ναι το σχέδιο αυτό δεν μπορεί να μεγιστοποιήσει τα αποτελέσματά του όταν η χώρα και η κοινωνία βαρύνονται από την πίεση που ασκούν επάνω τους οι προβληματικές ελληνοτουρκικές σχέσεις, οι κατά καιρούς οξύνσεις είτε αποτελούν μεταφορά στο εξωτερικό εσωτερικών προβλημάτων είτε αυθεντικές εκφράσεις επιθετικότητας του εθνικιστικού κατεστημένου. Η απειλή κατά κυριαρχικών δικαιωμάτων μας, η σκιά της ανασφάλειας στο ηθικό του λαού μας, η προσφυγή σε εξοπλισμούς που στερούν πόρους για την ανάπτυξη και ένα πιο αποτελεσματικό κοινωνικό κράτος, οι ευκαιρίες που χάνονται από την ακινησία, τον εκφοβισμό για την ανάληψη οιασδήποτε πρωτοβουλίας σε μια ζώνη υψηλού κινδύνου είναι τα τιμήματα που πληρώνει ο ελληνικός λαός σε μια εποχή που όσο ποτέ άλλοτε έχει ανάγκη αλλά και δυνατότητες να φύγει μπροστά να κάνει άλματα ανάπτυξης προόδου ευημερίας. Για παράδειγμα είναι προφανές ότι επενδύσεις, τουρισμός, επιχειρηματικές δραστηριότητες δεν έλκονται από περιοχές ανασφάλειας και ρίσκου.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις πρέπει επιτέλους να οδηγηθούν σε ένα νέο πλαίσιο από το οποίο και οι δυο πλευρές θα αντλούν ωφέληματα. Να μπορούν να διαγράψουν παράλληλες πορείες σταθερότητας, ανάπτυξης, ευημερίας στη Ν.Α. Μεσόγειο. Να επιχειρήσουν έναν κοινό σχεδιασμό πολλαπλών συνεργασιών, ώστε ν' αναδειχθούν ιδίως σε σύγκριση με τις γύρω περιοχές σε

χώρες υπέρβασης εθνικών αντιπαλοτήτων και θρησκευτικών φανατισμών.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις μπήκαν στην δετία 1996-2004 σε έναν καινούργιο δρόμο που έδειχνε την προοπτική μιας τέτοιας πορείας. Η συμφωνία του Ελσίνκι ήταν η απαρχή μιας πολιτικής που επέτρεπε μια βήμα προς βήμα προσέγγιση των δύο χωρών, την σύγκλιση σε κάποιες επί μέρους πολιτικές, έναν ισότιμο επιμερισμό ωφελειών και για τις δύο πλευρές στο τέλος ενός μεσοπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα.

Οι αποφάσεις του Ελσίνκι έδειξαν ότι υπάρχει η δυνατότητα του μετασχηματισμού των ελληνοτουρκικών σχέσεων έστω κι αν αυτός θα ήταν μια επίπονη διαδικασία.

Η Τουρκία μπροστά στην ενταξιακή της προοπτική στην Ε.Ε. και στην διαδικασία της εκκοσμίκευσης που θα συνεπαγόταν η προσέγγιση-προσαρμογή στα ευρωπαϊκά κεκτημένα, μια προοπτική που ανταποκρίνεται στην κεμαλική παράδοσή της, υποχρεωνόταν να επιλύσει τις εκκρεμότητές της με την Ελλάδα πριν την εξέταση του ζητήματος για την ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ζήτημα που θα εξεταζόταν στην Σύνοδο Κορυφής του Δεκεμβρίου του 2004. Η αδυναμία κατάληξης σε συμφωνία μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας –πράγμα αναμενόμενο- θα συνεπαγόταν προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, σύμφωνα με ρητή διάταξη των αποφάσεων του Ελσίνκι. Η κοινοτικοποίηση των Ελληνοτουρκικών σχέσεων καθιστούσε την Ευρωπαϊκή Ένωση σε αρχή παρακολούθησης και ελέγχου της προόδου εξομάλυνσης

των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Συγχρόνως ανοιγόταν ο δρόμος για την Τουρκία να συμμετάσχει στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Να επηρεάζει αποφάσεις και να δρομολογεί ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο εκσυγχρονισμού κράτους-κοινωνίας-οικονομίας προς όφελος του τουρκικού λαού.

Ο νέος Πρωθυπουργός της Τουρκίας κ. Ερντογκάν έδειχνε την πολιτική του βούληση για μια αλλαγή στάσης στα εθνικά ζητήματά μας σε σχέση με εκείνη που πήγαζε παραδοσιακά από το μέχρι τότε πολιτικοστρατιωτικό κατεστημένο.

Η σύναψη μιας σειράς διμερών συμβάσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που ονομάστηκαν «χαμηλής πολιτικής» βελτίωσαν το κλίμα. Η επισταμένη με κάθε εχεμύθεια σε βάθος προετοιμασία της Ελληνικής πλευράς επέτρεψαν την δρομολόγηση συνομιλιών για την διερεύνηση του μοναδικού ζητήματος που ανεγνώριζε η Αθήνα, αυτό της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας για επιτυχή κατάληψη των διερευνητικών επαφών. Παρά τις δυσκολίες διαγραφόταν μια συγκρατημένη αισιοδοξία αφού οι αποφάσεις του Ελσίνκι πίεζαν για συγκεκριμένα βήματα προόδου προκειμένου να αρχίσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις.

Έκτοτε τα πράγματα άλλαξαν θεαματικά. Η Ελληνική κυβέρνηση που προέκυψε τον Μάρτιο του 2004 εγκατέλειψε την στρατηγική του Ελσίνκι, δηλαδή την απτή δεσμευτικότητα απέναντι στις δύο χώρες με συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα να επιλύσουν ειρηνικά την διαφορά τους με βάση το διεθνές δίκαιο και κατ' επέκταση ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας αρκέστηκε επί δέκα μήνες σε διαχείριση

εντυπώσεων, σε ευχολόγια και σε κουμπαριές, σε ανατολίτικες συμπεριφορές παρωχημένων εποχών.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου του 2004 έληξε και τυπικά η ανατροπή της Στρατηγικής του Ελσίνκι και άνοιξε ουσιαστικά άνευ όρων από Ελληνικής Πλευράς η προοπτική της έναρξης διαπραγματεύσεων, που οριστικοποιήθηκε στο Συμβούλιο Υπουργών στις 3 Οκτωβρίου για την ίδια ημέρα.

Η στάση αυτή της Ελλάδας έφερε τους καρπούς της. Άρχισε και πάλι η κλιμάκωση της επιθετικότητας της Τουρκίας. Την ημέρα έναρξης των διαπραγματεύσεων επιχειρήθηκε μια από τις μεγαλύτερες παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου από τουρκικά αεροσκάφη. Ανάλογες προκλητικές και προσβλητικές πρωτοβουλίες αναλήφθηκαν έξω από τα Ίμια κατά την επίσκεψη του Έλληνα ΥΠΕΞ στην Άγκυρα. Προ εβδομάδων ζήσαμε για τους ίδιους λόγους την τραγωδία της απώλειας του Έλληνα πιλότου. Ενδιαμέσως εκτοξεύονται δηλώσεις από όλο το φάσμα της πολιτικής-στρατιωτικής ηγεσίας που υπογραμμίζουν μια αναδίπλωση, οπισθοδρόμηση σε άλλες εποχές επιθετικότητας αδιαλλαξίας, επεκτατισμού. Όπως για παράδειγμα προβληματισμοί για την κατάργηση του δόγματος του *casus belli*, όταν είναι σαφές ότι αυτό καταργήθηκε συναινούσης της Τουρκίας με τις ρυθμίσεις για τον Ευρωστρατό στα τέλη του 2003. Συμβολισμοί και σημειολογίες εκπέμπουν ένα μόνο μήνυμα από την Άγκυρα: «Εμείς πετύχαμε τους στόχους μας και δεν έχουμε ανάγκη ν' αλλάξουμε την πάγια στρατηγική μας».

Συγχρόνως καταγράφεται αργά αλλά σταθερά μια μεταστροφή του κ. Ερντογάν σε όλο και πιο σκληρές θέσεις, που τίποτα δεν θυμίζουν τις στάσεις και τις δηλώσεις των πρώτων μηνών της διακυβέρνησής του. Σύμφωνα με έκθεση του Απριλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η Τουρκία έχει αλλάξει κατεύθυνση κι έχει πλέον στάση ελεγχόμενη από τον Στρατό. Παράλληλα στις ευρωπαϊκές κοινωνίες ζυμώνεται όλο και περισσότερο η αντίδραση κατά της ενταξιακής προοπτικής της Τουρκίας. Όπου διεξαχθούν δημοψηφίσματα μάλλον θα έχουν έκβαση αρνητική. Έστω και ένα θα έχει ως αποτέλεσμα την ματαίωση της ένταξης της Τουρκίας στην Ένωση. Στην Τουρκία ενδυναμώνονται οι φωνές των άκρων. Όμως ακόμη και οι φωνές της μετριοπάθειας θεωρούν ότι η Ευρώπη πιέζει στις διαπραγματεύσεις κατά τρόπο ανεπίτρεπτο την Τουρκία. Κατά τρόπο που παρά κάθε καλή θέληση δεν μπορεί να γίνει δεκτός από το σύνολο του πολιτικού και κοινωνικού φάσματος της Τουρκίας. Η αυτονόητη υποχρέωση προσαρμογής της Τουρκίας στο κοινοτικό κεκτημένο φαντάζει σε μια ευρύτερη βαθμίδα της πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας της Τουρκίας ως οριστικά ανυπέρβλητο εμπόδιο.

Οι αγεφύρωτες διαφορές ανάμεσα στις Βρυξέλλες και στην Άγκυρα ωριμάζουν με ταχύτερο ρυθμό στην Άγκυρα την σκέψη αναζήτησης μιας Ειδικής Σχέσης α λα καρτ, όπου θα μπορούσαν να συμφωνηθούν μόνο όσα θα ήταν σε θέση να ανταποκριθεί η Τουρκία. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα έφερνε πολύ πιο γρήγορα τον χρονικό ορίζοντα σύναψης μιας τέτοιας Ειδικής Σχέσης από τον μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα για μετά δέκα χρόνια που συνοδεύει το σχέδιο της ενταξιακής προοπτικής της Τουρκίας.

Πρέπει να αντιδράσουμε. Απέναντι στην σημερινή κατάσταση των ελληνοτουρκικών σχέσεων που έχασαν την κοινοτική θωράκισή τους, απέναντι στην αρνητική πορεία των εξελίξεων όπου βιώνουμε και πάλι απαράδεκτες επιθετικότητες, απέναντι στο ενδεχόμενο να έχουμε αιφνιδιαστικές ανατροπές στο άμεσο μέλλον μ' ένα πακέτο περιορισμένων δεσμεύσεων που θα συγκροτούν το «δούναι» της Τουρκίας στα πλαίσια μιας θεαματικής «Ειδικής Σχέσης».

Πρέπει να επαναφέρουμε την λογική του Ελσίνκι με ένα νέο πλαίσιο δεσμευτικών ρυθμίσεων. Πρέπει να το κάνουμε άμεσα, να το ζυμώσουμε στους εταίρους μας, να υιοθετηθεί σε προσεχές Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το συντομότερο δυνατό και πάντως αν η Τουρκία επιλέξει την Ειδική Σχέση να γίνει αναπόσπαστο μέρος των σχετικών αποφάσεων της Ένωσης.

Η προσέγγιση για ένα νέο Ελσίνκι δεν έχει λόγο να αποστεί εκείνης που εγκαταλείφθηκε από την Νέα Δημοκρατία έστω και αν συνεχίζει τύποις τις διερευνητικές επαφές σε υπηρεσιακό επίπεδο. Σημειώνω το πλαίσιο αυτής της προσέγγισης:

α. Οι διερευνητικές επαφές έχουν ως μόνο αντικείμενο τον καθορισμό της υφαλοκρηπίδας. Ο καθορισμός της υφαλοκρηπίδας όμως συναρτάται από την ισχύ ή την επαναοριοθέτηση της αιγιαλήτιδας ζώνης. Παραπομπή όλων των θεμάτων στο Δικαστήριο της Χάγης σημαίνει διαπραγμάτευση εφ' όλης της ύλης όπως την ορίζει η Τουρκία. Δηλαδή τον στρατηγικό στόχο που επεδίωκε η Τουρκία με την κρίση των Ιμίων. Να καθίσουμε στο

τραπέζι και να θέσει εκείνη ό,τι επιθυμεί για διαπραγμάτευση από την οποία φυσικά θα έβγαινε έτσι κερδισμένη.

β. Η Ελλάδα μονομερώς ασκεί το δικαίωμα επέκτασής της στο σύνολο του εύρους των ορίων της εθνικής της κυριαρχίας. Η άσκηση όμως αυτού του δικαιώματος πρέπει να κυμαίνεται, προκειμένου να λάβει υπ' όψη της τις ιδιομορφίες των διεθνών υδάτων του Αιγαίου και τα εύλογα ή νόμιμα δικαιώματα τρίτων, όπως εκείνα της ελεύθερης διέλευσης της διεθνούς ναυσιπλοΐας.

γ. Η ρύθμιση αυτή θα προδικάσει και την αντιστοιχία του εθνικού εναέριου χώρου και την εγκατάλειψη της θεωρίας του αντεστραμένου κόλουρου κώνου που μόνο η Ελλάδα υποστηρίζει από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. *(Το λέμε απερίφραστα; Όπως ο Χρ. Ροζάκης; Το αποσιωπούμε; Εμμένουμε στην γνωστή μας θέση;)*

δ. Στη συνέχεια οι δύο πλευρές είτε θα καταλήξουν με διαπραγμάτευση στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είτε διαφωνώντας θα προσφύγουν στο Δικαστήριο της Χάγης. Η πραγματική εξομάλυνση των Ελληνοτουρκικών σχέσεων μπορεί να έχει ως τελευταίο βήμα από πλευράς μας και την αποστρατικοποίησή τους.

ε. Η Ελλάδα δεν αναγνωρίζει άλλη διαφορά προς διευθέτηση. Έχοντας όμως αναγνωρίσει την αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου μπορεί να κληθεί από την Τουρκία για ζήτημα που εκείνη θέτει. Σε αυτή την περίπτωση δεν τίθεται για μας θέμα ως προς την αποστρατικοποίηση των νησιών αφού πρόκειται για

στοιχειώδεις αμυντικές εγκαταστάσεις απέναντι στην στρατιά του Αιγαίου και στο έντονα αποβατικό χαρακτήρα των ναυτικών δυνάμεων που τ~~ην~~ στηρίζουν. Κανείς σοβαρός παρατηρητής δεν πείθεται ότι η Τουρκία μπορεί να απειλείται από τις αμυντικές εγκαταστάσεις των νησιών μας. Γκρίζες ζώνες όπως ξεκάθαρα προκύπτει από το διεθνές δίκαιο δεν υπάρχουν και προφανώς ούτε τις αναγνωρίζουμε μήτε φοβόμαστε ότι μπορούν να απειληθούνε.

στ. Το σύνολο αυτού του πακέτου δρομολογείται σε εκτέλεση απόφασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δηλαδή το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατόπιν πρωτοβουλιών της Ελληνικής Κυβέρνησης, *δίνοντας στα δύο μέρη περιθώριο εύλογου μεσοπρόθεσμου χρονικού ορίου και πάντως πριν την έκβαση της ενταξιακής διαπραγμάτευσης της Τουρκίας ή την απόφαση για ενδεχόμενη ειδική σχέση που θα μπορούσε ακόμη και τον Οκτώβριο του 2006 να προκύψει αιφνιδιαστικά, ~~να καταρθεί~~ *για να απασυρτη.** *Γι' αυτό και όσο τίποτα άλλο επείγει.*